

УДК 784.4

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-2-11>**Олександра РУКОМОЙНИКОВА,***orcid.org/0000-0001-9455-6680**творчий аспірант кафедри камерного ансамблю
Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського
(Київ, Україна) arukomojnikova@gmail.com*

КОРІННЯ МУЗИЧНОЇ НАРОДНОСТІ У КАМЕРНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ТВОРАХ М. А. СКОРУЛЬСЬКОГО

Народна українська музика, є національно-культурним, духовно-патріотичним надбанням, яке впливає на становлення української національної свідомості сучасного покоління. Тема народної української музики завжди актуальна, розкриває могутній потенціал можливостей і поєднання інколи непеєднаного, тому що заснована на історичній пам'яті, етнічній особливості та свободи духу. Вивчення та збереження своїх національних коренів, заглиблення вивчення фольклорних першооснов, освітлення та окреслення української культури дає поштовх до об'єднання творчої фантазії, який може свіжо та цікаво, плідно та інноваційно поєднуватися з сучасними жанрами, тенденціями, стилями музичного майбутнього. Українська народна музика вражає своєю колоритністю і різнобарвністю, в кожному селі чи містечку свої пісні, колядки, музика, своя історія. Фольклор – це живий організм, із своїми шрамами та оновленнями. Народна українка в музиці, для кожного українця, це вираз гордості та незламності, прагнення свободи та процвітання, приклад доброти і мужності. Важливим і актуальним напрямком музичної творчості, в час стрімкої інформатизації та технічного розвитку є спрямованість сучасного культурного суспільства на збереження національної спадщини і напрямом на посилення українських народних пріоритетів, виховання молодого покоління в дусі свободи та незалежності. Постійна історична пам'ять, її пошана та вивчення яскравих патріотичних подій повинна постійно бути на слуху для майбутнього покоління. В дослідженні, шляхом соціально-культурного поєднання народної української музики, проводиться аналіз значимості музичної ідентичності в українському суспільстві.

Українську музику чують і співають у всьому світі. Гімн нашої держави лунає в різних куточках планети на підтримку нашої сили і незламності. Наша славетна історія, завжди супроводжувалася музикою. Захисники, солдати, які захищали, захищають і будуть захищати нашу неньку ідучи у бій, відпочиваючи після атаки, при пораненні співають пісні, згадуючи і єднаючись із своїм домом і близькими.

Вивчення та аналіз розуміння українським суспільством масштаб і глобальність місії українства перегортає сторінку сьогодення. Переосмислення значимості існування, несення української культури у світ, особливо української музики, як камерної так і народної, актуально і важливо. Українка піднімає дух народності, загострює необхідність збереження історичної пам'яті для майбутнього покоління.

Ключові слова: народна українська музика, українка, камерна музика, фольклор.

Aleksandra RUKOMOINIKOVA,*orcid.org/0000-0001-9455-6680**Creative graduate student at the Chamber Ensemble Department
Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music
(Kyiv, Ukraine) arukomojnikova@gmail.com*

ROOTS MUSICIAN NATIONALITY OF CHAMBER-INSTRUMENTAL MUSIC M. A. SKORULSKOHO

Folk Ukrainian music, is a national, cultural, spiritual and patriotic heritage that influences the formation of Ukrainian national consciousness of the modern generation. The theme of folk Ukrainian music is always relevant, reveals the powerful potential of possibilities and a combination of sometimes incongruous, because it is based on historical memory, ethnic characteristics and freedom of spirit. Studying and preserving its national roots, deepening the study of folklore fundamentals, lighting and outlining Ukrainian culture gives impetus to the unification of creative imagination, which can be freshly and interestingly, fruitfully and innovatively combined with modern genres, trends, styles of the musical future. Ukrainian folk music impresses with its color and colorfulness, each village or town has its own songs, carols, music, its own history. Folklore is a living organism, with its scars and renewals. Folk Ukrainian in music, for every Ukrainian, is an expression of pride and indestructibility, the desire for freedom and prosperity, an example of kindness and courage. An important and relevant direction of musical creativity, in the time of rapid informatization and technical development, is the focus of modern cultural society on the preservation of national heritage and the direction of strengthening Ukrainian national priorities, educating the younger generation in the spirit of freedom and independence. Permanent historical memory, its respect and study of bright patriotic events should be constantly heard for the future generation. In the study,

through the socio-cultural combination of Ukrainian folk music, the significance of musical identity in Ukrainian society is analyzed.

Ukrainian music is heard and sung all over the world. The anthem of our state is heard in different parts of the world in support of our strength and indestructibility. Our glorious history, always accompanied by music. Defenders, soldiers who defended, defended and will defend our daughter going into battle, resting after the attack, sing songs when wounded, remembering and uniting with their home and loved ones.

The study and analysis of the Ukrainian society's understanding of the scale and globality of the mission of Ukrainianness turns the page of today. Rethinking the significance of existence, bringing Ukrainian culture to the world, especially Ukrainian music, both chamber and folk, is relevant and important. Ukrainika raises the spirit of nationality, exacerbates the need to preserve historical memory for the future generation.

Key words: folk Ukrainian music, chamber and instrumental music, folklore. Anthem of Ukraine.

Постановка та актуальність проблеми.

Одною із головних завдань сьогодення є збереження народності країни для майбутніх поколінь. Це може бути будь-яка область нашого історичного розвитку, але через культуру, творчість, мистецтво, музику можна показати велич українського народу і його багату історію. Сьогодення глобалізації та стрімкого розвитку диктує посилення народної української музики та перетворення камерно-інструментального звучання на сучасний лад, що є першочерговим завданням соціокультурного духовного музичного феномену.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Темі народності та народної музики науковці приділяють вагоме значення, ця тема актуальна і завжди на часі. Гуменюк Т.К. «Фольклоризм в культурі нового тисячоліття: сутність, категорії, тенденції дослідження» зосереджують увагу на значенні народності і фольклору в сучасній інтерпретації. Прослідковується вклад народної пісні в розвиток камерно-інструментальної музичної творчості, і Білозуб Л. в статті «Народна пісні в творчості українських композиторів» використовує базовий об'ємний матеріал українського співу. Зростаючий вклад в аналіз і розвиток теоретико-методологічний аналіз камерно-інструментального направлення вноситься і авторкою статті.

Мета статті і завдання дослідження. Метою статті є розкрити різноманітність камерно-інструментальної музики на основі народності, українських традицій, національної ідентичності, героїчної історії та її пам'яті. Українська музика і пісні сьогодні є символом славетності і наше завдання пронести з гордістю прапор свободи і передати новому поколінню.

Виклад основного матеріалу статті. Народна музика захоплює більше простору для розкриття потенціалу: релігійна та магічні направлення висвітлюють духовність та моменти невизначеної таємності, патріотичні пісні та музика закликали до бою, боротьбі за справедливість та свободу, яка актуальна на сьогоднішній день для кожного українця, правові (обрядові) займали

важливе місце (весілля, поховання), соціально-організаційна, поширена в українському суспільстві (на полі, на святах), історична народна музика, в супроводі з піснею дає великий приклад кобзарства, традиційна народна музика має широкий різноманітний спектр застосування, яка передається із покоління до молодого покоління (колядки, заручини, іменини, тощо).

Фольклорна тема україніки займає особисту роль та значення в камерно-інструментальній музиці, стаючи, в більшості, началом основи розвитку, збагачуючи оркестрову палітру, ускладнюючи мелос, виділяючись особливим колоритом стає рідним і зрозумілим. Риси національного стилю послідовно зберігалися та відточувалися, які характерні тільки для народної музики, які і в області ладу та ритму домінує стереотипність. Ладова організація народної музики пов'язана з ритмічністю: поза ритмічної структури лад не виявляється. Складні взаємостосунки ритмічних та ладових стійких та нестійких звуків знаходяться в основі музичного інтонування як процесу і можуть бути розшифровані тільки в контексті стилістично конкретного мелодичного становлення. Кожна музична культура має свої стилістичні нормативні лади. Лад визначається не тільки по звукоряду, але і суплідності ступенів, окремих для кожного ладу. Лад, через ритмічно-синтаксичний контекст, виявляється консистенцією музичної структури твору, і тим самим залежить не тільки від ритму, але і від багатоголосся (якщо воно є) а також тембру та манери виконання, в свою чергу виявляючи динаміку ладу. Значення ритму в народній музиці (фольклор) настільки велике, що помічається тенденція абсолютизувати його, висувуючи ритмо-формули в якості основи творчості. Величезну роль грають короткі ритмо-формули, затверджені як простим повтором (обрядові та танцювальні мелодії) так і складною поліритмією різного складу. Ритмічні форми багатогранні, осмислюються вони тільки в зв'язку з жанрово- та стилістично-конкретними явищами.

Українська камерно-інструментальна музика увібрала всі стилістичні напрямки інших векторів музичної творчості і зростила велику плеяду українських композиторів, які внесли особистий, свій вклад у розвиток камерної музики України. Інструментальний доробок української музики визначений широким жанровим вектором різноманіття та багатства творчої прогресії та інтересів. Це і тяжіння до класичної опори, де структури та особисте пояснення відчуття у музиці здобувають глибинного трактування, сприяючи джерельні тематики своєрідною настановою, це і сучасне бачення музичних інтерпретацій.

Виконання соло або малим ансамблем, дуєтом, тріо, квінтетом чи більшим складом, поєднуючи звуки скрипки, альту, віолончелі, фортепіано та флейти в єдине звучання насолоди, спокою та душевного збагачення. Перетворення, доробки музичних жанрів (мадригали, романси, інструментальні сонати, прелюдії, тріо, квартети, тощо) створили нові творіння ХХ століття, які стали стартом зародження фундаментальної теоретичної концепції «камерна музика».

Сучасна камерна музика відкриває багатоглибинні можливості для розвитку не тільки внутрішнього, духовного стану людини так і інтелектуально-когнітивних здібностей, спрямовуючи на різноплановий розвиток особистості, розширюючи інтереси та направлення розвитку. Вокально-сольний напрямок, інструментально-оркестрові здібності, театральні-хорові вподобання є вагомим фундаментом сучасної камерної музики, яка пристосовується до сучасності, а нове покоління, в свою чергу зберігає коріння історичної музичної народності. Українська національна камерно-інструментальна музика на основі самих яскравих новітніх напрямків музичної творчості народила плеяду майстрів українського композиторства всесвітнього визнання, кожний із яких вніс свій вклад в розвиток камерної музики України. Великі майстри камерної творчості, засновники: Лятошинський Б.М., основоположник українського музичного експресіонізму та сучасного модернізму, Сильвестров В.В., відриваючись від соцреалізму, направляючи сучасну музичну техніку виконання на стиль постмодернізму, створюючи шедеври ХХ–ХХІ століть, («Майдан-Київ» твір для хору) визнаних українським і всесвітнім музичним суспільствами. Засновники та продовжувачі української народної камерно-інструментальної музики: Барвінський В., визначення української тематики (твори для скрипки, фортепіано, збірники українських пісень, колядок і щедрівок «Заколисана пісня», «Український танок», «Марш» та інші); Бортнянський Д., (10 двохорні

концерти, 6 опер, камерно-інструментальні твори); Стеценко К. та Кошиць О., засновники Республіканської капели УНР; Людкевич С., створивши грандіозну кантату «Заповіт»; Березовський М., в творчості поєднував західноєвропейську музику з українським колоритом, народними українськими традиціями (перші українські симфонія та опера «Демофонт»); Гулак-Артемівський С., створив першу україномовну оперу «Запорожець за Дунаєм» (твори «Ой на горі та й жінці жнуть», «Стоїть явір над водою»); Кос-Анатольський А., визначивши свою діяльність написанням хору «На горах Карпатах» та «Нова Верховина» (опера «Назустріч сонцю», балет «Хустка Довбуша»); Станкович Є., має великий пласт музичної творчості, в цьому списку 5 балетів. 6 симфоній, опера та інструментальні концерти, тощо; Майборода Г., героїко-патріотичні мотиви червоною стрічкою пройшли скрізь творчість композитора (опери «Ярослав Мудрий», «Тарас Шевченко», поема-симфонія «Каменярі»); Данькевич К., показавши світу опери «Богдан Хмельницький», «Назар Стодоля» та балет «Лілея»; Вербицький М., автор музики Державного Гімну України та Гімну Галичини «Мир вам, браття, всі приносим»; Козак Є., приділяв значну увагу обробкам народних пісень для хорового виконання («Реве та стогне Дніпр широкий», «Думи мої, думи мої», «Садок вишневий коло хати»). Візитною карточкою національного українського балету є надзвичайно зворушливий балет «Лісова пісня» М. Скорульського за мотивами твору Лесі Українки.

Розквіт таланту М. А. Скорульського, його вершинні художні твори пов'язані з Києвом. В 1933 році композитор переїхав у великий культурний центр, де і почався новий період життя та творчості.

Загальне захоплення фольклором, організація різноманітних ансамблів народних інструментів та суттєва відсутність подібного матеріалу вплинула на створення «Інтермецо» для оркестру народних інструментів (1940 р.). За основу твору обрана народна пісня про антикріпосне повстання в XVIII ст. села Трубаї.

Перший квінтет мі-бемоль мінор на українські теми також одночастинний. Написано квінтет у 1920 році, але через десять років композитор його заново дідредагував. На творчому шляху М. Скорульського цей квінтет має неабияке значення, бо в ньому композитор уперше звернувся до українських народних пісень.

Цей твір звучав у всіх авторських концертах, що відбувалися у залах Житомирського кредитного товариства, музичного училища та 7-ої трудової школи.

В 1943 р. в Алма-Ати відкрилася консерваторія. В її організації прийняли участь відомі музиканти з Москви, Ленінграду, Києва. Сюди запросили на викладацьку посаду також Михайла Адамовича Скорульського – він користувався великим авторитетом як педагог та талановитий композитор.

Перебування М.А. Скорульського, відомого українського композитора, доцента Київської консерваторії в Алма-Аті, його плідний вклад в розвиток казахської музичної культури – одна з найважливіших сторінок славного літопису дружби казахського та українського народів. Ця щира дружба різних національностей – вірна запорука процвітання соціалістичної держави, його багатofункціональної культури. М.А. Скорульський писав обробки казахських народних пісень для Національної хорової капели Казахської РСР.

Звернувшись до джерел казахської народної пісні, композитор створив унікальний за своєю майстерністю і хистом **Другий квінтет для двох скрипок, альту, віолончелі та фортепіано на теми Абая Кунанбаєва**. Один з кращих зразків камерно-інструментальної музики на Україні є Другий квінтет. За своїм ідейно-художнім змістом квінтет пропагує велику ідею непорушної дружби народів Радянського Союзу. Мелодійною основою квінтету є теми геніального мелодиста, письменника, вченого, композитора, політичного діяча, вірного друга українського народу, глашатая дружби народів Ібрагіма Абая Кунанбаєва (1845–1904).

Абай Кунанбаєв – геніальний Казахський поет, 100-річчя з дня народження якого відмічає громадянськість Казахстану, був також видатним композитором-мелодистом. В квінтеті головна партія

побудована цілком на одній з кращих мелодій Абая, в групі побічної та заключної партій використано лише окремі інтонаційні звороти мелодій Абая.

Композитор поставив перед собою надскладне завдання – втілити в жанрі одночастинного камерно-інструментального твору образ гарячого, пристрасного борця проти казахських феодалів та царських чиновників, співця трудового народу – Абая, який присвятив своє життя освітній роботі, пропагував ідею дружби між народами.

Композитор не мав наміру переповідати в квінтеті зміст якого-небудь з творів Абая. Він вирішив створити новий музичний образ схвильованого борця та просвітителя. Користуючись казахськими національними музичними образами, мелодіями Абая, використавши свої поліфонічні техніки та майстерність, М. А. Скорульський написав видатний, ідейно значний та технічно досконалий твір.

Висновок. Самобутність українського композиторства, незалежність та особливість музичного середовища, любов до України та українського народу, поєднує народну фольклорність через історичну пам'ять українського народу з сучасними зарубіжними тенденціями, європейською харизмою, виділяючи свою народну україніку. Продовжувачі музичної спадщини: Скорульський М., Іщенко Ю., Філіпенко А., Карабіца І., Дичко Л., Станкович Є., відкрили шлях до скарбниці камерного мистецтва. За багатолітню історію ставлення та розвитку музичної творчості нашої країни сформувалася плеяда музичних знавців та композиторів, які віддано присвячують себе та несуть у сучасність свої вміння та знання, заохочуючи композиторським хистом молоду хвилю нашого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цюряк І. О., Борисенко Н.С., Федорченко В.К Світова народна музична творчість на сучасному етапі : Методичні рекомендації. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2018. 54 с.
2. Гуменюк Т.К. (2021). Фольклоризм в культурі нового тисячоліття: сутність, категорії, тенденції дослідження. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Музика в діалозі із сучасністю: освітні, мистецтвознавчі, культурологічні студії». Київ. 2021. 383 с. стр.17.2.
3. Рукомойнікова О. Рябінін О. «Українська ідентичність народного коріння як конвергенція музичного простору XX–XXI століття». *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, Number 3. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021, 204 pages. стр. 144–153. [VJLSS_3_2021_новий_сайт.pdf](#)
4. Драган О. Історія музичного мистецтва. Основні поняття для засвоєння: «народна» та «професійна» музика, «мелодія» як засіб виразності музики. 2020. <https://muzichne-mistetstvo-5-klas.webnode.com.ua/l/istoriya-muzichnogo-mistetstva/>
5. . Козаренко О. Феномен української національної мови. 2000. Львів : Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові. С. 285.
6. Сітез. Історія розвитку української музики. Початковий період розвитку. *Сучасна українська музика*. 2020. <https://sites.google.com/site/ukrainianmodernmusic/istoria-rozvitku-ukraienskoie-muziki/narodna-muzika/pocatkovij-period-rozvitku>

REFERENCES

1. Tsiuriak I. O., Borysenko N.S., Fedorchenko V.K. (2018). Svitova narodna muzychna tvorchiť na suchasnomu etapi : Metodychni rekomendatsii. [World folk music at the present stage: Guidelines] – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka, 2018. 54 c. [in Ukrainian].
2. Humeniuk T.K. (2021). Folklorizm v kulturi novoho tysiacholittia: sutnist, katehorii, tendentsii doslidzhennia. [Folklorism in the culture of the new millennium: the essence, categories, research trends]. Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Muzyka v dialozi iz suchasnistiu: osvritni, mystetstvoznavchi, kulturolohichni studii”. Kyiv. 2021. 383c. str. 17.2. [in Ukrainian].
3. Rukomoinikova O. Riabinin O. (2021). “Ukrainska identychnist narodnoho korinnia yak konverhentsiia muzychnoho prostoru XX–XXI stolittia”. [Ukrainian identity of folk roots as a convergence of the musical space of the XX–XXI centuries] Baltic Journal of Legal and Social Sciences, Number 3. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021, 204 pages. str. 144–153. BJLSS_3_2021_новий сайт.pdf [in Ukrainian].
4. Drahan O. (2020). Istoriia muzychnoho mystetstva. [History of musical art.] Osnovni poniattia dlia zasvoiennia: “narodna” ta “profesiina” muzyka, “melodiia” yak zasib vyraznosti muzyky. 2020. <https://muzichne-mistetstvo-5-klas.webnode.com.ua/l/istoriya-muzichnogo-mistetstva/> [in Ukrainian].
5. Kozarenko O. (2000). Fenomen ukrainskoi natsionalnoi movy. [The phenomenon of the Ukrainian national language] Lviv: Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka [in Ukrainian].
6. Sitez. (2020). Istoriia rozvytku ukrainskoi muzyky. Pochatkovyi period rozvytku. [History of Ukrainian music. The initial period of development]. Suchasna ukrainska muzyka. 2020. <https://sites.google.com/site/ukrainianmodernmusic/istoria-rozvytku-ukraienskoie-muziki/narodna-muzika/pochatkovij-period-rozvytku> [in Ukrainian].